

تحلیل تأثیر کیفیت اطلاعات بر کیفیت گزارشگری مالی با تأکید بر نقش مدیریت ریسک

مدیریت اطلاعات

دوره ۶، شماره ۲
پاییز و زمستان ۱۳۹۹

مریم آقامحمدی

گروه حسابداری، واحد بین‌المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران

رویا دارابی^۱

دانشیار گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

علی نجفی مقدم

استادیار گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده: کیفیت گزارشگری مالی، عامل مؤثری برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی است که می‌تواند بر ابعاد مختلف شرکت تأثیر داشته باشد. اگرچه این موضوع در ادبیات مالی و حسابداری، پژوهش‌های زیادی به همراه داشته است، اما در خصوص تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری و مدیریت ریسک بر کیفیت گزارشگری با روش تحلیل ساختار، پژوهش‌های معدودی انجام شده است. در این پژوهش، برای سنجش کیفیت، گزارشگری مالی در قالب شش روش در شرکت‌های ایرانی بررسی شده است. به این منظور، ۱۳۸ شرکت، از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران به‌عنوان نمونه انتخاب شده و اطلاعات مالی آنها طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ بررسی شده است. شواهد تجزیه و تحلیل بر روش معادلات ساختاری نشان می‌دهد که کیفیت اطلاعات حسابداری بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معنادار و مثبتی دارد، اما مدیریت ریسک نمی‌تواند نقشی در تعدیل این رابطه نداشته است.

کلیدواژه‌ها: کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت اطلاعات حسابداری، مدیریت ریسک، معادلات ساختاری

مقدمه

کیفیت گزارشگری مالی، مفهوم گسترده‌ای است که نه تنها به اطلاعات مالی، بلکه به اطلاعات غیرمالی دیگری نیز اشاره دارد که در تصمیم‌گیری‌های استفاده‌کنندگان مفید واقع می‌شوند. بر اساس تعریف هیئت استانداردهای حسابداری مالی^۱، هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی^۲، هیئت استانداردهای حسابداری در بریتانیا^۳ و هیئت استانداردهای حسابداری استرالیا^۴، کیفیت گزارشگری مالی به ارائه صورت‌های مالی با اطلاعات صحیح و منصفانه در خصوص وضعیت مالی و عملکرد اقتصادی یک مؤسسه منجر می‌شود (هراث و البرقی، ۲۰۱۷).

کیفیت گزارشگری مالی از یک سو، به ویژگی‌های عملیاتی و معاملاتی شرکت و از سوی دیگر، به نحوه ارائه و انعکاس این ویژگی‌ها در گزارش‌های مالی بستگی دارد. شناسایی معیار برای اندازه‌گیری کیفیت گزارشگری مالی مشکل است. به گفته فرانسویس و همکاران^۵ (۲۰۰۵)، کیفیت گزارشگری مالی از دو منبع با عناوین «ویژگی‌های ذاتی» و «ویژگی‌های سیستم گزارشگری (اختیاری)» ناشی می‌شود. ویژگی‌های ذاتی ناشی از مدل کسب‌وکار و محیط عملیاتی شرکت هستند و ویژگی‌های سیستم گزارشگری مالی از سیستم حسابداری و فرایند گزارشگری مالی شرکت ناشی می‌شوند. گزارشگری مالی یکی از منابع اطلاعاتی در دسترس بازارهای سرمایه است که انتظار می‌رود در توسعه سرمایه‌گذاری و افزایش کارایی آن نقش مؤثری ایفا کند. افزایش کیفیت گزارشگری مالی ابزاری برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه است. سودمندی صورت‌های مالی یا سایر گزارش‌های مالی، از کیفیت گزارشگری مالی تأثیر می‌پذیرد که در آن، ثبات رویه و صحت اطلاعات، جنبه‌های اساسی کیفیت به شمار می‌آیند (کردستانی و رحیمی، ۱۳۹۰).

کیفیت گزارشگری مالی ضابطه‌ای است که اطلاعات مفید و سودمند را از سایر اطلاعات تفکیک می‌کند و سودمندی اطلاعات مالی را ارتقا می‌دهد. واضح است که قانون‌گذاران و سرمایه‌گذاران برای داشتن گزارشگری مالی باکیفیت بالا هم‌عقیده‌اند، زیرا اعتقاد اغلب آنها بر این است که کیفیت گزارشگری مالی مستقیم روی بازارهای سرمایه اثر می‌گذارد (امیرآزاد و همکاران، ۱۳۹۷). شفافیت اطلاعات مالی از جنبه اقتصادی نیز اهمیت دارد، زیرا باعث بهبود تخصیص منابع می‌شود، از این رو، در بسیاری از شکست‌های بازار سرمایه، نبود شفافیت، یکی از عوامل تأثیرگذار قلمداد شده است (نوروزی، آذین‌فر، عباسی و داداشی، ۱۳۹۹). بخش عمده اطلاعاتی که در سازمان‌ها برای تصمیم‌گیری مدیران به آن نیاز داریم، اطلاعات حسابداری است. اطلاعات حسابداری شامل افراد، شیوه‌ها و روش‌های فناوری اطلاعاتی است. بیشتر تصمیم‌گیری‌های مدیران را تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و انتخاب راهکارهای مناسب برای بهبود عملکرد سازمان تشکیل می‌دهند. از آنجا که حسابداری در پی اندازه‌گیری و ارائه اطلاعات اقتصادی

1. Financial Accounting Standard Board (FASB)
2. International Accounting Standard Board (IASB)
3. Accounting Standard Board in the United Kingdom (ASB) UK
4. Australia Accounting Standard Board (AASB)
5. Herath & Albarqi
6. Francis, LaFond, Olsson & Schipper

به استفاده‌کنندگان برای قضاوت و تصمیم‌گیری‌های آگاهانه است، آن را به‌عنوان یک سیستم اطلاعات می‌شناسیم. بنابراین، برای موفقیت سازمان‌ها با توجه به اهمیت و تأثیرگذاری گزارش‌های قابل استخراج و ارائه از سیستم اطلاعات حسابداری، مدیران در تصمیم‌گیری‌ها به بهره‌برداری صحیح از اطلاعات باکیفیت این سیستم نیاز دارد (ثمره‌سندی، عبادی و جباری، ۱۳۹۴).

با توجه به اهمیت کیفیت گزارشگری مالی و همچنین تحلیل عوامل مؤثر بر آن در این پژوهش، همه معیارهای کیفیت گزارشگری مالی را به‌عنوان متغیر وابسته در تحلیل ساختار مد نظر قرار داده و به تحلیل نقش کیفیت اطلاعات و مدیریت ریسک بر رابطه با کیفیت گزارشگری مالی پرداخته است. در ادامه این مقاله، ابتدا مبانی نظری پژوهش حاضر و پیشینه آن، تبیین فرضیه‌های پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، آمار توصیفی متغیرها و آزمون فرضیه‌ها و در انتهای مقاله نیز بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادهای مربوط ارائه خواهد شد.

مبانی نظری

کیفیت گزارشگری مالی ارزش گزارشگری مالی را تعیین می‌کند و به همین منظور، ارائه تعریفی روشن و کامل از کیفیت گزارشگری مالی، یک تقاضای جهانی است. به‌طور کلی، ارائه گزارش‌های مالی باکیفیت که در تصمیم‌های سرمایه‌گذاری استفاده‌کنندگان و افزایش کارایی بازار تأثیر بگذارد، ضرورت دارد، بنابراین، ارائه روش‌های ایده‌آل برای ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی نیاز دیگر در حوزه گزارشگری مالی است و هرچه کیفیت گزارشگری مالی بالاتر باشد، منافعی که سرمایه‌گذاران و استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی به دست می‌آورند، بیشتر خواهد شد (آکجرو و باباتونرد^۱، ۲۰۱۷).

هدف حسابداری و گزارشگری مالی، تأمین خواسته‌ها و نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان است. ابزار اصلی انتقال اطلاعات به اشخاص و استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی، صورت‌های مالی اساسی است. در صورتی که اطلاعات حسابداری از ویژگی‌هایی نظیر فهم‌پذیر بودن - داشتن دانش منطقی از حسابداری - مربوط بودن - ارزش پیش‌بینی‌کنندگی - ارزش تأکیدکنندگی - ماهیت و اهمیت - قابلیت اتکا - بیان صادقانه - رجحان محتوا بر شکل - احتیاط - بی‌طرفی - کامل بودن - قابل مقایسه بودن و ثبات رویه و افشای کامل برخوردار باشند، کیفیت گزارشگری مالی بالاتر است و اطلاعات حسابداری باید به‌نحوی بیان شوند که برای سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان فعلی و بالقوه و سایر استفاده‌کنندگان در تصمیم‌گیری‌های معقول سرمایه‌گذاری، اعطای اعتبار و سایر تصمیم‌های مشابه مفید واقع شوند (ثمره‌سندی و همکاران، ۱۳۹۴).

رسوایی‌هایی که شرکت‌های بزرگ به بار آورده‌اند و فعالیت‌های حسابداری متقلبانه در برخی شرکت‌ها، اهمیت افشای هرچه بیشتر اطلاعات را در بخش غیرمالی این گزارش‌ها، روزافزون کرده است. مدیریت ریسک، جزئی مهم و اساسی در کنترل داخلی و نظام حاکمیت و راهبری شرکت‌ها است و از

طریق آن می‌توان به اهداف و مقاصد ناشی از فعالیت‌ها دست پیدا کرد. به‌طور خلاصه، مدیریت ریسک به روش‌ها و فرایندهای استفاده‌شده در سازمان‌ها اطلاق می‌شود که به‌واسطه آن می‌توان ریسک‌های موجود در سازمان را مدیریت کرده (یا فرصت‌ها را افزایش داده) و اهداف شرکت را محقق کرد (وکیلی‌فرد، هرمزی و طالب‌پور، ۱۳۹۲).

از دیدگاه تئوریک، در بازار سرمایه پذیرفته شده است که افشای مالی بهتر، به‌عنوان مبنایی برای تصمیم‌گیری، باید به اطمینان بیشتر و صرف ریسک کمتر برای سرمایه منجر شود، در نتیجه، باعث کاهش هزینه سرمایه شرکت‌ها می‌شود (جانستون^۱، ۲۰۰۶). گزارش شرکت‌ها، باید هرساله تهیه شود و انتظار می‌رود با انجام این کار، بتوان اطلاعات مفیدی را به استفاده‌کنندگان از این گزارش‌ها ارائه داد و آنها را در تصمیم‌گیری نهایی یاری کرد. هنوز هم بر اساس تغییرات موجود در مدل‌های تجاری، بخش مالی به‌تعمیراتی از عهده نیازهای اطلاعاتی ذی‌نفعان برنیامده و نمی‌تواند به تمام آنها پاسخ دهد، در نتیجه، افراد و گروه‌های مختلف هم اکنون به‌دنبال استفاده از بخش‌های غیرمالی گزارش‌های شرکت‌ها هستند تا به‌وسیله آنها، افشای جامع‌تری از اطلاعات مورد نیاز ارائه شود.

به گفته واتز^۲ (۲۰۰۳)، یکی از نقش‌های مهم محافظه‌کاری، محدود کردن رفتار گزارشگری مالی فرصت‌طلبانه مدیران و نیز خنثی کردن و از بین بردن سوءگیری‌های اعمال‌شده در گزارش‌های مالی توسط افراد سودجو و منفعت‌طلب است. مدیران شرکت‌هایی که با بحران مالی مواجه شده‌اند، به‌دلیل کاهش سودآوری و در نتیجه کاهش قیمت سهام و پاداش خود، برای استفاده از اقلام تعهدی اختیاری و دستکاری سود انگیزه‌های بالایی دارند، انجام چنین اعمالی به کاهش کیفیت سود و کاهش کیفیت اطلاعات مالی منجر می‌شود، بنابراین در شرایط بحران مالی اطمینان و اعتماد سرمایه‌گذاران به سیستم گزارشگری مالی ضعیف شده و تعیین کیفیت حسابداری از اهمیت بالایی برخوردار است (ابراهیمی، بهرامی نسب و ممشلی، ۱۳۹۶). هرچه کیفیت اطلاعات در گزارشگری مالی بهبود یابد، عدم تقارن اطلاعاتی، هزینه سرمایه و هزینه‌های نمایندگی کاهش می‌یابد. بر این اساس، بنگاه‌های باکیفیت گزارشگری مالی بالاتر عملکرد بهتری خواهند داشت (دلپسند و طالبی، ۱۳۹۷).

شرکت‌های دارای کیفیت گزارشگری بالاتر در مواجهه با پیامدهای کلان اقتصادی دارای حساسیت کمتری هستند. مدیریت ریسک شرکت، ابزاری با هدف اطمینان نسبی در راستای رسیدن به اهداف سودآوری شرکت است. چنانچه مدیریت ریسک در واحد تجاری به‌خوبی اجرا شده باشد، با ایجاد مزیت رقابتی می‌تواند مزیت رقابتی ایجاد کند (گوردن و همکاران^۳، ۲۰۰۹).

از دیدگاه تئوریک، در بازار سرمایه پذیرفته شده که افشای مالی بهتر، به‌عنوان مبنایی برای تصمیم‌گیری، باید به اطمینان بیشتر و صرف ریسک کمتر برای سرمایه منجر شود، در نتیجه، باعث کاهش هزینه سرمایه شرکت‌ها می‌شود (جانستون، ۲۰۰۶). گزارش شرکت‌ها، باید هر ساله تهیه شود و

1. Johnston

2. Watts

3. Lawrence A. Gordon

انتظار می‌رود با انجام این کار، بتوان اطلاعات مفیدی را به استفاده‌کنندگان از این گزارش‌ها ارائه داده و آنها را در تصمیم‌گیری نهایی یاری کرد. هنوز هم بر اساس تغییرات موجود در مدل‌های تجاری، بخش مالی به‌تنهایی از عهده نیازهای اطلاعاتی ذی‌نفعان برنیامده و نمی‌تواند به همه آنها پاسخ دهد. در نتیجه، افراد و گروه‌های مختلف هم اکنون به‌دنبال استفاده از بخش‌های غیرمالی گزارش‌های شرکت‌ها هستند تا به‌وسیله آنها، افشای جامع‌تری از اطلاعات مورد نیاز ارائه شود.

یکی از عوامل مهم و اثرگذار بر تصمیم‌گیری در ارتباط با سرمایه‌گذاری در داخل کشور، میزان ریسک آن است. بنابراین، سرمایه‌گذاران در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری به میزان ریسک توجه زیادی دارند. ریسک را می‌توان نتیجه نبود اطلاعات کامل تلقی کرد، به‌طوری که در صورت عدم اطمینان کامل از موفقیت، ریسک وجود دارد. از سوی دیگر، شفافیت باعث کاهش عدم اطمینان بازار در خصوص تصمیم‌های آینده قانون‌گذاران می‌شود، در نتیجه، قابلیت پیش‌بینی سیاست‌های پولی و کارایی بازارهای مالی را افزایش می‌دهد. نبود شفافیت در تصمیم‌گیری و ارائه نامنظم اطلاعات مربوط برای پاسخ‌گویی به انتظارات منطقی، بنگاه‌های خصوصی را مجبور می‌کند تا با بررسی بیشتر انتظارات خود، قابلیت تغییرپذیری ارزش دارایی‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها را افزایش دهند، در نتیجه، برای سرمایه‌گذاری‌های خود ریسک بیشتری متصور شوند (سجادی و همکاران، ۱۳۹۱).

کاهش کیفیت گزارشگری مالی، سبب افزایش عدم تقارن اطلاعاتی می‌شود، زمانی که عدم تقارن اطلاعاتی در رابطه با سهام یک شرکت افزایش یابد، ارزش ذاتی آن با ارزشی که سرمایه‌گذاران در بازار برای سهام مد نظر قائل می‌شوند، متفاوت خواهد بود، در نتیجه، ارزش واقعی سهام شرکت‌ها با ارزش مورد انتظار سهام‌داران تفاوت خواهد داشت. بر اساس همین استدلال، هامیلتون^۱ (۱۹۷۸) معتقد است، عدم تقارن اطلاعاتی با ریسک کل رابطه مثبت معناداری دارد. از سوی دیگر، تصمیم‌گیری سریع و صحیح، مستلزم وجود اطلاعات کافی، منظم و شفاف است. هرچه اطلاعات دوره‌های شرکت به‌صورت منظم‌تر و شفاف‌تر منتشر شود، اثر آن در قیمت سریع‌تر بوده، سهم از نقدینگی و گردش مناسب‌تری برخوردار خواهد شد و به‌دنبال آن ریسک سرمایه‌گذاری در سهام کاهش می‌یابد (لامبرت و همکاران^۲، ۲۰۰۷). بر اساس پژوهش اوهاری^۳ (۲۰۰۳) و راجگوپال و همکاران^۴ (۲۰۱۱) بدتر شدن کیفیت گزارشگری مالی با روند افزایشی در ریسک در ارتباط است.

با توجه به اینکه نقش مدیریت ریسک در صورت کارآمد بودن می‌تواند ریسک ناشی از کیفیت پایین گزارشگری مالی را تعدیل کند، در این پژوهش به‌طور هم‌زمان از معیارهای کیفیت اطلاعات و کیفیت گزارشگری مالی در حضور شاخص مدیریت ریسک استفاده شده است.

1. Hamilton
2. Lambert
3. OHara
4. Rajgopal

پیشینه پژوهش

کاشانی پور، جندقی و رحمانی (۱۳۹۷)، رابطه بین کیفیت گزارشگری مالی با افشای اطلاعات پایداری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهند که بین مدیریت سود، محافظه‌کاری و کیفیت اقلام تعهدی با افشای اطلاعات پایداری، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نوروزی و همکاران (۱۳۹۹) به طراحی مدل و ارزیابی نقش تعدیلی توانایی مدیریت بر رابطه بین خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی پرداختند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که خوانایی گزارشگری مالی موجب کاهش هزینه نمایندگی شرکت می‌شود. علاوه بر این، بر اساس نتایج، توانایی مدیریت رابطه منفی بین خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی شرکت‌ها را تعدیل و تضعیف می‌کند.

العشر^۱ (۲۰۲۰)، کیفیت گزارش پایداری و کیفیت گزارشگری مالی پس از حسابرسی: شواهد تجربی از انگلستان را بررسی کرد. بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌های استخراج‌شده تحت پوشش شرکت‌های FTSE ۳۵۰ طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۸، شرکت‌هایی که کیفیت گزارشگری پایداری باکیفیت بالا را تولید می‌کنند، به‌طور شایان توجهی با معیارهای مدیریت سود ارتباط معکوسی دارند و در واقع کمتر در فعالیت‌های مدیریت سود شرکت می‌کنند، در نتیجه در مقایسه با شرکت‌هایی که گزارش‌های پایداری با کیفیت بالا تولید نمی‌کنند، اطلاعات مالی شفاف‌تر و مطمئن‌تری ارائه می‌دهند. روی چادهاری و همکارانش^۲ (۲۰۱۹)، اثرهای کیفیت گزارشگری مالی و افشای اطلاعات حسابداری بر سرمایه‌گذاری شرکت‌ها را بررسی کردند و نشان دادند که کیفیت گزارش بالاتر، باعث افزایش توانایی سهام‌داران در نظارت بر مدیران و در نتیجه، کاهش انگیزه‌های سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌گذاری بیش از حد می‌شود. در عین حال، اتکا به اطلاعات حسابداری در قراردادهای ارزیابی، معیارهای گزارشگری مالی را ایجاد می‌کند.

فرضیه‌های پژوهش

اطلاعات حسابداری باکیفیت، یکی از منابع مهم اطلاعاتی برای سرمایه‌گذاران است که می‌تواند بر تصمیم‌های بهینه سرمایه‌گذاران تأثیر بسیاری داشته باشد (یانگ و جیانگ^۳، ۲۰۰۸). کیفیت اطلاعات حسابداری معمولاً حاکی از این است که اطلاعات بر اساس اصول کلی پذیرفته‌شده، مانند استانداردهای بین‌المللی در حسابداری یا حسابرسی تولید شده است. سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار تهران برای تعیین ارزش سهام، کمتر از روش‌های کمی استفاده می‌کنند و قضاوت‌های ایشان بیشتر مبتنی بر تصورات ذهنی، اطلاعات غیرعلمی، شایعات و پیروی کورکورانه از تعداد معدودی از مشارکت‌کنندگان در بازار سرمایه است. در این راستا و به‌منظور بهبود شرایط گسترش فعالیت‌های بازار سرمایه و جلوگیری از شکست، در اقداماتی که در راستای جلب مشارکت مردم در سرمایه‌گذاری انجام می‌شود، باید نتایج علمی

1. Habiba Al-Shaer

2. Roychowdhury, Shroff & Verdi

3. Yang & Jiang

جایگزین تصورات ذهنی شود و در این زمینه به مشارکت‌کنندگان در بازار، آموزش‌های لازم داده شود. بدون شک، اطلاعات نیز در بورس اوراق بهادار نقشی اساسی دارد و همین موضوع باعث شده تا بر اهمیت شفاف‌سازی کیفیت اطلاعات حسابداری در بازار اوراق بهادار افزوده شود. اطلاعات حسابداری باکیفیت، شرط لازم برای کارکرد سالم بازار سرمایه و به‌طور کلی اقتصاد است و اهمیت زیادی برای سرمایه‌گذاران، شرکت‌ها و تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری دارد (مرادی و شهریاری، ۱۳۹۳). وجود عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و ذی‌نفعان و نبود کیفیت کامل در اطلاعات حسابداری باعث می‌شود تا تقاضا برای بالا بردن کیفیت گزارشگری مالی ایجاد شود. با توجه به این موضوع فرضیه اول پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شود:

فرضیه اول: بین شاخص‌های کیفیت اطلاعات و کیفیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد.

مدیریت ریسک، جزئی مهم و اساسی در کنترل داخلی و نظام حاکمیت و راهبری شرکت‌ها است و از طریق آن می‌توان به اهداف و مقاصد ناشی از فعالیت‌ها دست پیدا کرد. به‌طور خلاصه، مدیریت ریسک به روش‌ها و فرایندهای استفاده‌شده در سازمان‌ها اطلاق می‌شود که از طریق آن می‌توان ریسک‌های موجود در سازمان را مدیریت کرده (یا فرصت‌ها را افزایش داده) و اهداف شرکت را محقق کرد (وکیلی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۲). در این پژوهش، نقش مدیریت ریسک در تعدیل ارتباط کیفیت اطلاعات و ریسک کیفیت گزارشگری مالی از طریق فرضیه زیر بررسی شده است.

گزارش‌های مالی شرکت‌ها باید اطلاعاتی فراهم کنند که برای سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل، بستانکاران و سایر استفاده‌کنندگان در سرمایه‌گذاری‌های منطقی، اعطای اعتبار و تصمیم‌های مشابه سودمند باشد. این گزارش‌ها بایستی اطلاعات لازم برای ارزیابی وضعیت مالی و بنیه اقتصادی بنگاه، ارزیابی عملکرد و توان سودآوری، ارزیابی چگونگی تأمین مالی و مصرف وجوه نقد، ارزیابی چگونگی ایفای مسئولیت مباشرت مدیریت و انجام تکالیف قانونی و فراهم کردن اطلاعات مکمل برای درک بهتر اطلاعات مالی ارائه‌شده و پیش‌بینی وضعیت آتی را فراهم آورند. در نتیجه، این گزارش‌ها در تحقق اهداف یادشده اهمیت بسزایی دارند و افزایش کیفیت آنها می‌تواند موجب کارآتر بودن سرمایه‌گذاری شرکت‌ها و حفظ و توسعه منابع آنها شود (رضایی و صادق‌نژادهزاده، ۱۳۹۷).

عدم اطمینان محیطی ریسک ارزیابی دقیق سودهای آتی را افزایش می‌دهد و برای مدیران انگیزه‌هایی به وجود می‌آورد تا هنگام گزارشگری، نوسان‌های سود را کاهش دهند و بدین گونه جریان سودهایی را که بیشتر قابل پیش‌بینی هستند، گزارش کنند، اگرچه عدم اطمینان محیطی، شرکت‌ها را با محدودیت‌هایی مواجه می‌کند، اما مدیران فرصت‌هایی دارند که تا حدودی به‌لحاظ استراتژیکی، میزان عدم اطمینان محیطی آنها را کنترل کنند (بادآور نهندی و همکاران، ۱۳۹۲).

به عقیده گوش و اولسن^۱ (۲۰۰۸)، به‌دلیل اینکه عدم اطمینان محیطی ممکن است موجب تحمیل نوسان‌های بزرگ‌تر در سودهای گزارش‌شده شود، مدیران تمایل دارند این نوسان‌ها را کاهش دهند. آنان

به پیروی از گوئل و همکاران^۱ (۲۰۰۳) معتقدند که نوسان‌های بالای سود، معیاری از ریسک بیشتر است، از این رو منطقی است که مدیران در شرایط عدم اطمینان، از اقلام تعهدی اختیاری برای کاهش نوسان‌های سود استفاده کنند. بنابراین افزایش عدم اطمینان محیطی، باعث افزایش هموارسازی سود و به دنبال آن افزایش محتوای اطلاعاتی سود می‌شود. شواهد و نتایج متفاوتی در خصوص تأثیرات رقابت بازار بر کیفیت گزارشگری، انگیزه لازم را برای بررسی رابطه غیرخطی آنها ایجاد می‌کند، برخی پژوهش‌ها وجود دارد که نشان می‌دهند رقابت صنعت با سطح پایین‌تر اطلاعات حسابداری مرتبط است (مارکاریان و سانتالو^۲، ۲۰۱۴).

سود با کیفیت بالاتر می‌تواند عملکرد واقعی کارایی عملیاتی شرکت را آشکار کند که مزیتی اطلاعاتی برای رقبا به هزینه شرکت محسوب می‌شود. یک صنعت رقابتی را در نظر بگیرید. احتمال اینکه رقبا از اطلاعات گزارش‌های مالی برای صدمه زدن به رقابت‌پذیری شرکت‌ها استفاده کنند، زیاد است. همچنین وقتی محصولات یک شرکت و رقبای آن جایگزین هم باشد، در خصوص عملکرد واقعی الگوی مربوطی برای رقبا در راستای تعدیل استراتژی آنها اطلاعاتی فراهم می‌کند (کاردان و همکاران، ۱۳۹۸).

چندین مدل تحلیلی در ادبیات پژوهش (داروگ و استوگان^۳، ۱۹۹۰ و واگنافر^۴، ۱۹۹۰) به تعیین هزینه‌های مربوط به افشا و تصمیم‌های گزارشگری مالی شرکت‌ها در بازار محصول پرداخته‌اند. در این ارتباط، داروگ و استوگان (۱۹۹۰)، نشان دادند که شرکت‌ها در صنایع رقابتی‌تر سیاست‌های آشکارتر و علنی‌تری را دنبال می‌کنند. در عین حال، بر اساس پیش‌بینی مدل‌های ارائه‌شده در این پژوهش‌ها، در صنایع انحصاری که مستلزم داشتن وابستگی بیشتر با استراتژی‌های سرمایه‌گذاران هستند، برای این شرکت‌ها بهتر است سیاست‌های افشای اطلاعات کمتری داشته باشند، زیرا شرکت‌های رقیب می‌توانند در آینده از افشای اطلاعات به‌وسیله این شرکت‌ها استفاده کنند. به‌طور مشابه، بر اساس استدلال ورچیا^۵ (۱۹۹۹)، جلوگیری از افشای اختیاری بهتر در بازارهای رقابتی از ویژگی‌های طبیعی رقابت در بازار رقابتی تولید انبوه است. بدین ترتیب، در خصوص تأثیر رقابت صنعت بر کیفیت گزارشگری شرکت‌ها شواهد به نسبت متضادی وجود دارد. برخی پژوهش‌ها نشان می‌دهند که نقش نظم‌دهنده رقابت در بازار محصول، سازوکار بااهمیتی در ارتباط با کیفیت گزارشگری نادرست است. بر اساس استدلال هارت^۶ (۱۹۸۳)، رقابت در بازار محصول می‌تواند به‌منظور محدود کردن رفتار نادرست مدیریت مؤثر واقع شود. پژوهش‌های نظری زیادی با بررسی کانال‌های بالقوه که رقابت در بازار محصول می‌تواند بر مدیریت ناکارآمد اثر داشته باشد، به این ایده رسمیت بخشیده‌اند (رایت^۷، ۲۰۰۳). در این ارتباط، بالاکریشنن و کوهن^۸ (۲۰۱۰) با بررسی رقابت در بازار محصول و کیفیت گزارشگری مالی نادرست در بازار بورس آمریکا نشان دادند که

1. Goel
2. Markarian & Santalo
3. Darrough & Stoughton
4. Wagenhofer
5. Verrecchia
6. Hart
7. Raith
8. Balakrishnan & Cohen

به‌طور متوسط سطح رقابت بازار محصول به‌عنوان یک سازوکار پیش‌گیرنده برای مدیران برای کیفیت گزارشگری اشتباه اطلاعات حسابداری است.

خدمای پور و بزرایی (۱۳۹۲) نیز در بازار سرمایه ایران نشان دادند که رقابت بازار محصول با کیفیت افشای شرکت‌ها رابطه مثبت دارد. هانگ و کاسپرزاک^۱ (۲۰۱۰) شواهد تجربی در زمینه تحلیلگران را ارائه کرده و نشان دادند که رقابت، تعصب را در تحلیل پیش‌بینی درآمدها کاهش می‌دهد. بدین ترتیب، این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که در صنایع رقابتی باید موارد کمتری از کیفیت گزارشگری مالی نادرست را شاهد باشیم. از سوی دیگر، گرتنر و همکاران^۲ (۱۹۸۸) دریافته‌اند که شرکت‌ها در صنایع رقابتی‌تر سیاست‌های ارائه و افشای اطلاعات مفید را کمتر در پیش می‌گیرند و احتمال ارائه گزارش اشتباه بالا است. مدیران ممکن است به‌منظور افزایش قیمت سهام، به گزارشگری نادرست اقدام کنند و به این ترتیب منافع شخصی به دست آورند (برنز و کدیا^۳، ۲۰۰۶). از این رو، برخی پژوهش‌ها در ادبیات پژوهش نشان می‌دهند که انتظار می‌رود در صنایع رقابتی‌تر کیفیت گزارشگری مالی پایین‌تر باشد.

با توجه به نتایج و استدلال‌های مطرح‌شده، در این پژوهش مطابق تحقیق گیو و همکاران^۴ (۲۰۱۵) استدلال می‌شود که کیفیت سود در دامنه کم رقابت صنعت افزایش یابد، در عین حال با تشدید رقابت صنعت، منافع وابسته به کیفیت سود ثابت یا کاهش می‌یابد که این موضوع موجب کاهش کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها می‌شود.

فرضیه دوم: مدیریت ریسک بر ارتباط کیفیت اطلاعات و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر کاربردی است و در آن از طرح شبه‌تجربی و رویکرد پس‌رویدادی استفاده شده است. این پژوهش ابتدا با استفاده از روش فریدمن و ویلکاکسون مدل‌های کیفیت گزارشگری مالی را تحلیل و مقایسه کرده داده و در نهایت، در مدل تحلیل ساختار، از معیارهایی که تفاوت معناداری دارند، استفاده کرده است. دلیل پژوهشگران برای استفاده از روش تحلیل ساختار این است که مدل‌یابی معادلات ساختاری، نوعی تکنیک تحلیل چندمتغیری بسیار کلی و نیرومند از خانواده رگرسیون چندمتغیری است که به پژوهشگر امکان می‌دهد مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به‌صورت هم‌زمان آزمون کند. این روش، یک رویکرد آماری جامع برای آزمون فرضیه‌هایی درباره روابط بین متغیرها است (هومن، ۱۳۸۷). یک مدل معادله ساختاری به‌طور کلی از دو نوع مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری تشکیل می‌شود. مدل اندازه‌گیری نحوه سنجش یک متغیر پنهان را با استفاده از دو یا تعداد بیشتری متغیر مشاهده‌شده تعریف می‌کند و در واقع، مجموعه‌ای از متغیرهای مشاهده‌شده را به مجموعه کوچک‌تری از متغیرهای نهفته

1. Hong & Kacperczyk
2. Gertner
3. Burns & Kedia
4. Guo

مرتبط می‌کند. مدل ساختاری، روابط میان متغیرهای پنهان درونی و بیرونی را نشان می‌دهد و امکان ارزیابی جهت و شدت اثرهای علی میان این متغیرها را فراهم کند، بنابراین بر مبنای مدل های اندازه‌گیری، پژوهشگر تعریف می‌کند که کدام متغیرهای مشاهده‌شده اندازه‌گیرنده کدام متغیرهای پنهان هستند و بر پایه مدل‌های ساختاری مشخص می‌شود که کدام متغیرهای مستقل دارای تأثیر بر کدام متغیر وابسته هستند.

جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. در این پژوهش برای اینکه نمونه آماری یک نماینده مناسب از جامعه آماری مدنظر باشد، از روش حذف سیستماتیک استفاده شده است. برای این منظور چهار معیار زیر در نظر گرفته شده و در صورتی که شرکتی کلیه معیارها را احراز کرده باشد، به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شده و باقی حذف می‌شوند. روند انتخاب نمونه به شرح زیر است:

۱. برای انتخاب نمونه همگن با توجه به نیاز به داده‌های شش سال پیش‌تر، برای محاسبه برخی از متغیرها (کیفیت اطلاعات)، شرکت‌ها تا قبل از سال ۱۳۸۴ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند و تا پایان سال ۱۳۹۷ در بورس فعال باشند.
 ۲. به‌لحاظ افزایش قابلیت مقایسه سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند بوده و شرکت طی بازه زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۷ سال مالی و نوع فعالیت خود را تغییر نداده باشد.
 ۳. به‌لحاظ ساختار گزارشگری جداگانه‌ای که شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی (لیزینگ‌ها، بیمه‌ها، هلدینگ‌ها، بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی) دارند از نمونه حذف می‌شوند.
 ۴. اطلاعات مالی آنها در بازه زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۷ در دسترس باشد.
- بعد از مد نظر قرار دادن کلیه معیارهای بالا، تعداد ۱۳۸ شرکت به‌عنوان جامعه غربالگری شده باقی مانده است که همه آنها به‌عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. از این رو، مشاهدات ما طی بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ به ۱۱۰۴ سال - شرکت (۸ سال × ۱۳۸ شرکت) می‌رسد.

متغیرهای پژوهش

متغیر مستقل (کیفیت اطلاعات حسابداری)

معیارهای این متغیر عبارت‌اند از:

- کیفیت سود

$$EQ = CFO / NI$$

رابطه (۱)

در این رابطه، CFO جریان نقدی عملیاتی و NI سود خاص است.

- پایداری سود

$$Earning_{t+1} = \alpha_0 + \alpha_1 Earning_t + e_{it} \quad \text{رابطه (۲)}$$

در این رابطه، $Earning$ سود عملیاتی است، مقدار آلفا در α_1 نیز پایداری سود را نشان می‌دهد.

- پیش‌بینی‌پذیری سود

$$EBEI_{it} = \beta_0 + \beta_1 EBEI_{it-1} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه (۳)}$$

$EBIT$ سود قبل از اقلام غیرمترقبه است.

- هموارسازی سود

در این پژوهش، از شاخص ایکل برای محاسبه هموارسازی سود استفاده شده است که در آن تغییرات در سری زمانی سود بر تغییرات در سری زمانی فروش تقسیم می‌شود و اگر DF کوچک‌تر از ۱ باشد، شرکت هموارساز سود است.

$$DF = \frac{\Delta CV I}{\Delta CVS} \quad \text{رابطه (۴)}$$

- مربوط بودن سود

$$R_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 E_{it}/P_{it-1} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه (۵)}$$

در این رابطه، R_{it} بازده بازار شرکت i در پایان سال t ؛ E_{it} سود هر سهم شرکت i در پایان سال t و P_{it-1} قیمت بازار هر سهم شرکت i در پایان سال $t-1$ است.

- شفافیت سود

$$R_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 E_{i,t}/P_{i,t-1} + \alpha_2 \Delta E_{i,t}/P_{i,t-1} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه (۶)}$$

در این رابطه، $R_{i,t}$ بازده سالانه سهام i در سال t ؛ $E_{i,t}$ سود هر سهم قبل از اقلام غیرعادی شرکت i در سال t ؛ $\Delta E_{i,t}$ تغییر در سود هر سهم قبل از اقلام غیرعادی از سال $t-1$ تا t ؛ $P_{i,t-1}$ قیمت سهام در پایان سال $t-1$.

- نزدیک به نقد بودن

$$CFO_{it} = \beta_0 + \beta_1 NI_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه (۷)}$$

در این رابطه، CFO_{it} جریان نقدی عملیاتی تقسیم بر کل دارایی‌های شرکت؛ NI_{it} سود خالص تقسیم بر کل دارایی‌های شرکت که این متغیر، از ضریب (β_1) آن محاسبه می‌شود.

- آگاهی‌دهندگی

$$RET_{it} = \beta_0 + \beta_1 NI_{it} + \beta_2 \Delta NI_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه ۸}$$

RET_{it} میانگین بازده دوازده‌ماهه سهام شرکت؛ NI_{it} سود خالص تقسیم بر کل دارایی‌های شرکت که این متغیر از ضریب تعیین تعدیل‌شده مدل محاسبه می‌شود.

- محافظه‌کاری

$$(-1) \times \text{جمع دارایی‌ها در اول دوره} / \text{اقدام تعهدی عملیاتی} = \text{محافظه‌کاری حسابداری} \quad \text{رابطه ۹}$$

- به‌هنگام بودن

برای محاسبه به‌هنگام بودن، از تعداد روزهای سپری‌شده از پایان سال مالی تا زمان انتشار صورت‌های مالی حسابرسی‌شده آن استفاده شده است.

- متغیر تعدیلگر (مدیریت ریسک)

در این پژوهش، مدیریت ریسک متغیر مستقل شناخته می‌شود که خود دارای چهار عامل کلیدی است. این چهار عامل با توجه به پژوهش‌های گوردن و همکاران^۱ (۲۰۰۹) عبارت‌اند از: عدم اطمینان محیطی، رقابت صنعت، اندازه شرکت و نظارت هیئت مدیره. در ادامه هر یک از این عوامل توضیح داده می‌شود.

- عدم اطمینان محیطی (Eu)

به‌عنوان تغییر یا تغییرپذیری در محیط داخلی سازمان تعریف شده است که با استفاده از سه پارامتر زیر اندازه‌گیری می‌شود (گوردن و همکاران، ۲۰۰۹):

الف) بازار - ضریب تغییرات فروش

$$CV(S_{it}) \quad \text{رابطه ۱۰}$$

S_{it} فروش شرکت i در سال t است.

- ب) فناوری - ضریب تغییرات هزینه سرمایه

برای محاسبه هزینه سرمایه از رابطه ۱۱؛ یعنی روش میانگین موزون هزینه سرمایه (WACC)^۲ استفاده شد.

1. GordonLoeb & Tseng

2. Weighted Average Cost of Capital

$$WACC = \left(\frac{D}{D+E} \right) k_d + \left(\frac{E}{D+E} \right) k_e \quad \text{رابطه ۱۱}$$

در این رابطه، $WACC$ میانگین موزون هزینه سرمایه؛ E ارزش بازار حقوق صاحبان سرمایه؛ D ارزش بازار بدهی‌های بهره‌دار؛ k_e نرخ هزینه حقوق صاحبان سرمایه؛ k_d نرخ هزینه بدهی‌های بهره‌دار است. برای محاسبه نرخ هزینه بدهی‌های بهره‌دار از رابطه ۱۲ استفاده می‌شود.

$$kd = kD(1 - t) \quad \text{رابطه ۱۲}$$

در این رابطه، t نرخ مؤثر مالیاتی است که $۲۲/۵$ درصد در نظر گرفته شده است. kD نرخ بهره بازار بدهی‌های بهره‌دار (نرخ بهره بانک مرکزی)؛ kd نرخ هزینه بدهی‌های بهره‌دار است. نرخ هزینه حقوق صاحبان سهام هر سال شرکت نیز از طریق مدل رشد گوردون محاسبه و تعیین شده است. بر اساس این مدل، هزینه سرمایه شرکت از طریق رابطه ۱۳ به دست می‌آید.

$$K_e = \frac{D_1}{P_0(1 - F)} + g \quad \text{رابطه ۱۳}$$

در این رابطه، F درصد هزینه‌های صدور و فروش؛ K_e نرخ بازده مورد انتظار سهام‌داران؛ D_0 آخرین سود سهمی تقسیمی هر سهم؛ g نرخ رشد سود تقسیمی؛ D_1 سود تقسیمی پایان سال، یعنی $D_1 = D_0(1 + g)$ و P_0 قیمت جاری سهام است.

در خصوص هزینه‌های انتشار که در رابطه با حقوق صاحبان سهام فقط در بخش سرمایه پرداخت شده از نرخ ثابت ۱ درصد استفاده شده است. نرخ رشد (g) از طریق رابطه ۱۴ به دست آمده است. اگر نسبت انباشت سود و بازده حقوق صاحبان سهام به نسبت پایدار باشد، آنگاه از حاصل ضرب دو رابطه می‌توان برای محاسبه g استفاده کرد.

$$ROE = \left(\text{حقوق صاحبان سهام} \div \text{سود خالص} \right) \quad \text{رابطه ۱۴}$$

$$\text{نسبت انباشت سود} = \left(1 - \left(\text{EPS همان سال} \div \text{DPS همان سال} \right) \right)$$

$$g = \left(\text{نسبت انباشت سود} \times ROE \right)$$

(ج) سود - ضریب تغییرات سود خالص قبل از مالیات

$$CV(I_{it}) \quad \text{رابطه ۱۵}$$

I_{it} سود خالص قبل از مالیات شرکت i در سال t است. بنابراین، عدم اطمینان محیطی (Eu) از رابطه ۱۶ به دست می‌آید.

$$EU = \log \left(\sum_{k=1}^3 CV(X_k) \right) \quad \text{رابطه ۱۶}$$

$$CV(X_k) = \frac{\sum_{t=1}^N \frac{(Z_{k,t} - \bar{Z}_k)^2}{N}}{|\bar{Z}_k|}$$

$CV(X_k) = 1$ ضریب تغییرات عدم اطمینان؛ $X_{k,t}Z_{k,t} = (X_{k,t} - X_{k,t-1})$ عدم اطمینان k در سال t ؛ \bar{Z}_k متوسط تغییرات عدم اطمینانی K طی دوره پژوهش و $K = 1, 2, 3$ برای عدم اطمینان بازار، فناوری و سود است.

- رقابت صنعت (CI)

رقابت صنعت، تمرکز صنعت را اندازه‌گیری می‌کند که تمرکز پایین یعنی رقابت بالا. رقابت صنعت از مجموع سهم‌های بازار همه شرکت‌ها در صنعت به دست می‌آید. سهم بازار از طریق رابطه زیر، فروش‌های هر شرکت تقسیم بر کل فروش‌های صنعت به دست می‌آید (گوردن و همکاران، ۲۰۰۹).

$$CI = \sum_1^n \frac{S_{it}}{\text{Total } S_{st}} \quad \text{رابطه ۱۷}$$

در این رابطه، S_{it} فروش شرکت i در سال t و S_{st} فروش صنعت s در سال t است.

- اندازه شرکت (FS)

در اینجا اندازه شرکت از رابطه ۱۸، از طریق لگاریتم طبیعی میانگین مجموع دارایی‌ها اندازه‌گیری می‌شود (گوردن و همکاران، ۲۰۰۹).

$$FS = \log(\text{total assts}_{i,t}) \quad \text{رابطه ۱۸}$$

$assts_{i,t}$ دارایی‌های شرکت i در سال t است.

- نظارت هیئت مدیره (MBD)

متغیر نظارت هیئت‌مدیره از رابطه زیر، از طریق تقسیم تعداد اعضای هیئت‌مدیره بر لگاریتم طبیعی فروش‌ها محاسبه و اندازه‌گیری می‌شود (گوردن و همکاران، ۲۰۰۹).

$$MBD = \frac{\text{bard of directors}}{\log(S_{it})} \quad \text{رابطه ۱۹}$$

متغیر وابسته (کیفیت گزارشگری مالی)

معیارهای این متغیر عبارت‌اند از:

- کیفیت گزارشگری مالی روش ۱ (کو و همکاران^۱، ۲۰۱۷).
به پیروی از کو و همکاران (۲۰۱۷) به منظور اندازه‌گیری کیفیت گزارشگری مالی از رابطه ۲۰ استفاده شد:

$$\Delta WCA_{jt} = \alpha_{+0} + \alpha_1 CFO_{jt-1} + \alpha_2 CFO_{jt} + \alpha_3 CFO_{jt+1} + \alpha_4 \Delta REV_{jt} + \alpha_5 \Delta PPE_{jt} + \varepsilon_{jt} \quad (\text{رابطه ۲۰})$$

که در این رابطه، ΔWCA_{jt} نسبت تغییر در اقلام تعهدی سرمایه در گردش بر میانگین دارایی‌ها؛ CFO نسبت جریان نقدی عملیاتی بر میانگین دارایی‌ها؛ ΔREV نسبت تغییر در درآمد شرکت بر میانگین دارایی‌ها و PPE نسبت دارایی ثابت مشهود بر میانگین دارایی‌ها است.

$$\Delta Wac_{i,t} = \Delta CA_{i,t} - \Delta C_{i,t} - \Delta CL_{i,t} + \Delta STD_{i,t} \quad (\text{رابطه ۲۱})$$

که در این رابطه، ΔC_i نسبت تغییر در وجه نقد بر میانگین دارایی‌ها؛ $\Delta CL_{i,t}$ نسبت تغییر در بدهی‌های جاری بر میانگین دارایی‌ها؛ $\Delta STD_{i,t}$ نسبت تغییر در تسهیلات مالی دریافتی کوتاه‌مدت بر میانگین دارایی‌ها است.

در رابطه بالا می‌توان با ضرب کردن مقادیر خطاها در ۱- از آن به‌عنوان شاخصی برای محاسبه کیفیت گزارشگری مالی استفاده کرد (دیچو و دیچاو^۲، ۲۰۰۲).

- کیفیت گزارشگری مالی روش ۲ (کوتاری و همکاران^۳، ۲۰۰۵)

$$TAccr_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1(1/Assets_{i,t-1}) + \alpha_2 \Delta Rev_{i,t} + \alpha_3 PPE_{i,t} + \alpha_4 ROA_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (\text{رابطه ۲۲})$$

که در این رابطه TA معرف مجموع اقلام تعهدی است که به‌کمک رابطه زیر محاسبه می‌شود.

$$TA_{i,t} = (\Delta CA_{i,t} - \Delta CASH_{i,t} - \Delta CL_{i,t} + \Delta STDEBT_{i,t} - DEPN_{i,t}) \quad (\text{رابطه ۲۳})$$

در این رابطه، $TA_{i,t}$ اقلام تعهدی شرکت i در سال t ؛ $\Delta CA_{i,t}$ تغییرات دارایی‌های جاری شرکت i در سال t ؛ $\Delta CASH_{i,t}$ تغییرات وجه نقد شرکت i در سال t ؛ $\Delta CL_{i,t}$ تغییرات بدهی‌های جاری شرکت i در سال t ؛ $\Delta STDEBT_{i,t}$ تغییرات تسهیلات کوتاه‌مدت یا حصة جاری شرکت i در سال t ؛ $DEPN_{i,t}$ هزینه استهلاک دارایی‌های مشهود و نامشهود شرکت i در سال t ؛ $Assets_{i,t-1}$ دارایی‌های ابتدای دوره شرکت i در سال t ؛ $TAccr_{i,t}$ کل اقلام تعهدی شرکت i در سال t تقسیم بر دارایی‌های ابتدای دوره؛ $\Delta Rev_{i,t}$ برابر

1. Koo, Ramalingegowda & Yu
2. Dechow & Dichev
3. Kothari, Leone & Wasley

با تغییر سالانه درآمدهای عملیاتی تقسیم بر کل دارایی‌های ابتدای دوره؛ $PPE_{i,t}$ اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات برای شرکت i در سال t تقسیم بر دارایی‌های ابتدای سال؛ $ROA_{i,t}$ بازده دارایی‌ها برای شرکت i در سال t تقسیم بر دارایی‌های ابتدای سال.

در این پژوهش، قدر مطلق ارزش‌های اقلام تعهدی اختیاری در منفی یک ضرب می‌شود، بنابراین، ارزش‌های بالاتر بیانگر کیفیت گزارشگری مالی بالاتر است (تقی‌زاده‌خانقاه و زینالی، ۱۳۹۴ و کوتاری و همکاران، ۲۰۰۵).

• کیفیت گزارشگری مالی روش ۳ (کازنیک، ۱۹۹۹)

این رابطه با افزودن تغییر خاص وجه نقد عملیاتی، مدل جونز را تعدیل می‌کند و به‌صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$TAC/TA_{i,t} = \beta_1(1/TA)_{i,t} + \beta_2(\Delta REV - \Delta REC)_{i,t}/TA_{i,t} + \beta_3(PPE/TA)_{i,t} + \beta_4(\Delta CFO/TA)_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{رابطه ۲۴}$$

که در آن، $TAC_{i,t}$ مجموع اقلام تعهدی؛ $TA_{i,t}$ دارایی‌های ابتدای دوره شرکت i در سال t ؛ $\Delta REV_{i,t}$ تغییر در درآمد فروش شرکت i در سال t ؛ $\Delta REC_{i,t}$ تغییر در حساب‌های دریافتی شرکت i در سال t ؛ $PPE_{i,t}$ اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات شرکت i در سال t ؛ $\Delta CFO_{i,t}$ تغییر در جریان نقد عملیاتی شرکت i در سال t .

کیفیت گزارشگری مالی نیز برابر قدر مطلق خطا ضرب در -1 است، بنابراین، مقدار بالاتر نشانگر کیفیت گزارشگری بیشتر است (مشایخی و محمدپور، ۱۳۹۳ و کازنیک، ۱۹۹۹).

• کیفیت گزارشگری مالی روش ۴

$$\Delta AR_{it} = \beta_0 + \beta_1 \Delta Sales_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه ۲۵}$$

ΔAR تغییر در حساب‌های دریافتی و $\Delta Sales$ تغییر سالانه در درآمد فروش است. برای کیفیت گزارشگری مالی، ارزش خالص باقی‌مانده‌های ضرب شده در -1 است، بنابراین، ارزش بیشتر نشان‌دهنده کیفیت گزارشگری مالی بیشتر است.

• کیفیت گزارشگری مالی روش ۵ (دیچو و دای چیو، ۲۰۰۲)

این شاخص، مبتنی بر مدل کیفیت اقلام تعهدی ارائه شده توسط دیچو و دای چیو (۲۰۰۲) است که در رابطه ۱۲ اندازه‌گیری می‌شود:

$$WCA_{it} = \beta_1 CFP_{it-1} + \beta_2 CFO_{it+1} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه ۲۶}$$

WCA اقلام تعهدی سرمایه در گردش (تغییر در دارایی‌های جاری غیرنقدی منهای تغییر در بدهی‌های جاری به اضافه تغییر در بدهی بانکی کوتاه‌مدت). در این شاخص، کیفیت گزارشگری مالی، خالص ارزش باقی‌مانده‌های ضرب‌شده در ۱- خواهد بود، بنابراین، ارزش بیشتر نشانگر کیفیت گزارشگری مالی بیشتر است.

- کیفیت گزارشگری مالی روش ۶ (مدل جونز تعدیل‌شده) در رابطه تعدیل‌شده جونز، ابتدا اقلام تعهدی به شرح زیر محاسبه می‌شود:

$$TA_{t,i} = \Delta CA_{t,i} - \Delta CL_{t,i} - \Delta CASH_{t,i} + \Delta STD_{t,i} - DEP_{t,i} \quad \text{رابطه ۲۷}$$

در این رابطه، TA اقلام تعهدی شرکت i در سال t؛ $\Delta CA_{t,i}$ تغییر در دارایی‌های جاری شرکت i بین سال t و t-1؛ $\Delta CL_{t,i}$ تغییر در بدهی‌های جاری شرکت i بین سال t و t-1؛ $\Delta CASH_{t,i}$ تغییر در وجه نقد شرکت i بین سال t و t-1؛ $\Delta STD_{t,i}$ تغییر در حصة جاری بدهی‌های بلندمدت شرکت i بین سال t و t-1؛ و $DEP_{t,i}$ هزینه استهلاک شرکت i در سال t. پس از محاسبه کل اقلام تعهدی، پارامترهای α_1 ، α_2 ، α_3 به‌منظور تعیین اقلام تعهدی غیراختیاری، از طریق رابطه زیر برآورد می‌شوند.

$$TA_{i,t}/A_{i,t-1} = \alpha_1(1/A_{i,t-1}) + \alpha_2[(\Delta REV_{i,t} - \Delta REC)/A_{i,t-1}] + \alpha_3(PPE_{i,t}/A_{i,t}) = +\varepsilon_{it} \quad \text{رابطه ۲۸}$$

در این رابطه، $TA_{i,t}$ کل اقلام تعهدی شرکت i در سال t؛ $\Delta REV_{i,t}$ تغییر در درآمد فروش شرکت i بین سال t و t-1؛ ΔREC تغییر در حساب‌های دریافتی شرکت i بین سال t و t-1؛ $PPE_{i,t}$ ناخالص اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات شرکت i در سال t؛ $A_{i,t-1}$ کل ارزش دفتری دارایی‌های شرکت i در سال t-1؛ ε_{it} اثرهای نامشخص عوامل تصادفی و α_1 ، α_2 ، α_3 پارامترهای برآوردشده شرکت i است. پس از محاسبه پارامترهای α_1 ، α_2 ، α_3 از طریق روش حداقل مربعات طبق فرمول ذیل اقلام تعهدی غیراختیاری (NDA) از طریق رابطه زیر تعیین می‌شود:

$$NDA_{t,i} = \alpha_1(1/A_{i,t-1}) + \alpha_2[(\Delta REV_{i,t} - \Delta REC)/A_{i,t-1}] + \alpha_3(PPE_{i,t}/A_{i,t-1}) \quad \text{رابطه ۲۹}$$

و در نهایت اقلام تعهدی اختیاری (DA) پس از تعیین NDA از طریق رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$DA_{i,t} = (TA_{i,t}/A_{i,t-1}) - NDA_{i,t} \quad \text{رابطه ۳۰}$$

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

به‌منظور بررسی مشخصات عمومی متغیرها و تجزیه و تحلیل دقیق آنها، آشنایی با آمار توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. آمار توصیفی متغیرهای استفاده‌شده در پژوهش که شامل شاخص‌های مرکزی و پراکندگی است، در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میانه	حداقل	حداکثر	انحراف معیار
کیفیت سود	-۰/۴۰۳	۰/۸۶۵	-۳۳۶۳/۴۰۰	۴۵۷/۱۹۷	۱۰۳/۸۹۳
پایداری سود	۰/۴۱۶	۰/۴۰۴	-۷/۹۹۶	۵/۴۱۱	۰/۷۰۷
پیش‌بینی‌پذیری سود	۰/۰۸۰	۰/۰۶۴	۰/۰۰۶	۰/۵۱۵	۰/۰۵۸
هموارسازی سود	۰/۴۱۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۴۹۳
اقدام تعهدی غیرعادی	۰/۰۰۰	-۰/۰۰۸	-۲/۲۶۴	۰/۸۷۴	۰/۱۶۶
مربوط بودن سود	۰/۲۷۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۴۴۵
شفافیت سود	۰/۶۳۵	۰/۶۹۰	۰/۰۰۰	۰/۹۹۹	۰/۲۶۸
نزدیک به نقد بودن	۰/۲۹۶	۰/۲۵۹	-۷/۷۱۳	۳۱/۵۰۶	۱/۷۷۰
آگاهی‌دهندگی	۰/۱۴۹	۰/۲۰۱	-۰/۹۹۵	۱/۰۰۰	۰/۵۷۵
محافظه‌کاری	-۰/۰۲۰	-۰/۰۱۰	-۱/۲۷۵	۱/۰۶۲	۰/۱۷۴
به‌هنگام بودن	۸۳/۹۴۷	۸۶/۵۰۰	۱۹/۰۰۰	۱۸۷/۰۰۰	۲۵/۸۱۲
عدم اطمینان محیطی	۰/۲۷۱	۰/۱۴۴	-۰/۵۰۹	۲/۹۳۲	۰/۴۵۸
رقابت صنعت	۰/۱۶۱	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۲۰۲
اندازه شرکت	۱۴/۰۲۸	۱۳/۸۶۹	۱۰/۱۰۱	۱۹/۲۶۱	۱/۴۳۴
نظارت هیئت‌مدیره	۰/۳۶۸	۰/۳۶۳	۰/۲۵۶	۰/۵۶۲	۰/۰۴۳
روش اول کیفیت گزارشگری مالی	-۰/۰۹۶	-۰/۰۷۵	-۰/۸۹۷	-۰/۰۰۴	۰/۰۸۲
روش دوم کیفیت گزارشگری مالی	-۰/۰۹۶	-۰/۰۶۸	-۲/۳۵۱	۰/۰۰۰	۰/۱۱۷
روش سوم کیفیت گزارشگری مالی	-۰/۱۱۶	-۰/۰۸۵	-۲/۲۳۶	۰/۰۰۰	۰/۱۲۸
روش چهارم کیفیت گزارشگری مالی	-۰/۰۹۲	-۰/۰۶۵	-۱/۱۷۰	۰/۰۰۰	۰/۱۰۱
روش پنجم کیفیت گزارشگری مالی	-۰/۰۸۹	-۰/۰۶۰	-۲/۲۱۶	۰/۰۰۰	۰/۱۱۹
روش ششم کیفیت گزارشگری مالی	-۰/۱۱۴	-۰/۰۸۰	-۲/۱۹۴	۰/۰۰۰	۰/۱۲۸

آمار استنباطی

کیفیت گزارشگری مالی برای هر یک از شرکت‌ها توسط شش روش بررسی شده است. در این بخش بررسی می‌شود که آیا بین این شش روش تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر. با توجه به نرمال نبودن این متغیرها برای بررسی تفاوت بین این شش روش از آزمون فریدمن استفاده شده که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. نتایج آزمون فریدمن و آزمون ویلکاکسون

سطح معناداری	درجه آزادی	آماره کای دو
۰/۰۰۰	۵	۱۳۱/۷۵۳
سطح معناداری	آماره آزمون	روش‌های کیفیت گزارشگری مالی
۰/۰۴۸	-۱/۹۸۰	روش اول و دوم
۰/۰۰۰	-۳/۷۷۳	روش اول و سوم
۰/۰۰۷	-۲/۷۰۹	روش اول و چهارم
۰/۰۰۳	-۲/۹۳۹	روش اول و پنجم
۰/۰۰۰	-۴/۲۴۱	روش اول و ششم
۰/۰۰۰	-۶/۳۹۴	روش دوم و سوم
۰/۵۷۸	-۰/۵۵۶	روش دوم و چهارم
۰/۰۰۰	-۸/۵۳۲	روش دوم و پنجم
۰/۰۰۱	-۳/۴۱۲	روش دوم و ششم
۰/۰۰۰	-۵/۴۷۱	روش سوم و چهارم
۰/۴۹۴	-۰/۶۸۴	روش سوم و پنجم
۰/۰۰۰	-۹/۲۱۹	روش سوم و ششم
۰/۰۰۰	-۵/۰۳۷	روش چهارم و پنجم
۰/۰۴۲	-۲/۰۳۱	روش چهارم و ششم
۰/۰۰۰	-۹/۷۵۷	روش پنجم و ششم

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از آزمون فریدمن، آماره آزمون برابر با ۱۳۱/۷۵۳ و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین می‌توان گفت بین کیفیت گزارشگری مالی در روش‌های مختلف تفاوت معناداری وجود دارد. به‌منظور بررسی تفاوت بین روش‌ها، از آزمون ویلکاکسون انفرادی با استفاده از تصحیح بن فرونی سطح آلفا استفاده می‌شود که شامل ۱۶ آزمون خواهد بود. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از آزمون ویلکاکسون بین روش اول با دوم، اول با چهارم، اول با پنجم، دوم با چهارم، سوم با پنجم و چهارم با ششم تفاوت معناداری وجود ندارد، بنابراین، روش‌های دوم و چهارم و پنجم کیفیت گزارشگری مالی از مدل حذف می‌شود. در سایر روش‌ها سطح معناداری کمتر از ۰/۰۳ است، بنابراین بین این روش‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

مدل‌یابی معادلات ساختاری

بررسی روایی مدل

به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، در مرحله نخست، روایی مدل و در مرحله دوم مدل ساختاری بررسی می‌شود. برای تأیید روایی ابزار اندازه‌گیری روایی سازه، روایی هم‌گرا و روایی واگرا بررسی شده است. روایی سازه برای بررسی دقت و اهمیت نشانگرهای انتخاب شده است که نشان می‌دهد آیا نشانگرها

ساختارهای عاملی مناسبی را برای اندازه‌گیری سازه‌های مورد مطالعه در مدل پژوهش فراهم می‌آورند یا خیر. چنانچه مقدار بار عاملی بیشتر از $0/4$ و مقدار قدر مطلق آماره T بزرگ‌تر از $1/96$ باشد، در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که نشانگرها ساختار عاملی مناسبی را برای اندازه‌گیری سازه‌های مورد مطالعه در مدل پژوهش فراهم می‌کنند. به‌منظور بررسی روایی سازه تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است (هومن، ۱۳۸۷). نتایج تحلیل عاملی تأییدی در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل عاملی تأییدی

متغیرها	پرسش‌ها	بار عاملی	آماره T
کیفیت اطلاعات	کیفیت سود	۰/۶۳۶	۹/۴۶۰
	پایداری سود	۰/۷۰۸	۱۰/۱۴۲
	پیش‌بینی‌پذیری سود	۰/۸۴۹	۱۴/۷۰۷
	هموارسازی سود	۰/۶۵۴۵	۱۱/۳۳۸
	اقدام تعهدی غیرعادی	۰/۶۲۳	۱۰/۸۸۹
	مربوط بودن سود	۰/۷۳۸	۱۳/۶۹۸
	شفافیت سود	۰/۶۱۳	۱۰/۷۳۹
	نزدیک به نقد بودن	۰/۷۰۳	۱۲/۵۱۴
	آگاهی‌دهندگی	۰/۸۹۶	۱۳/۴۸۶
	محافظه‌کاری	۰/۷۱۵	۱۲/۳۱۴
مدیریت ریسک	به‌هنگام بودن	۰/۶۱	۸/۳۹۴
	عدم اطمینان محیطی	۰/۷۳	۱۲/۷۳۶
	رقابت صنعت	۰/۶۶۸	۱۰/۵۲۵
	اندازه شرکت	۰/۱۸	۱۴/۳۴۴
کیفیت گزارشگری مالی	نظارت هیئت‌مدیره	۰/۷۲۶	۱۳/۱۰۵
	روش اول	۰/۶۰۵	۱۱/۹۰۶
	روش سوم	۰/۸۱	۱۳/۲۰۹
	روش ششم	۰/۸۲۴	۱۴/۲۶۵

بر اساس جدول بالا، مشاهده می‌شود مقدار آماره t در تمام موارد بزرگ‌تر از $1/96$ و همچنین بار عاملی نیز از $0/4$ بزرگ‌تر است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که پرسش‌های انتخاب‌شده برای اندازه‌گیری ابعاد بررسی‌شده در مدل پژوهش، ساختارهای عاملی مناسبی فراهم می‌کنند. برای تأیید روایی ابزار اندازه‌گیری علاوه بر روایی سازه از شاخص روایی هم‌گرا استفاده می‌شود. روایی هم‌گرا به این اصل برمی‌گردد که شاخص‌های هر سازه با یکدیگر هم‌بستگی زیادی داشته باشند. برای اعتبار هم‌گرایی از معیار AVE^1 استفاده شده است. مقدار این ضریب از صفر تا ۱ متغیر است که مقادیر بالاتر از $0/5$ پذیرفته

می‌شود، زیرا این مقدار تضمین می‌کند حداقل ۵۰ درصد واریانس یک سازه توسط نشانگرهای آن تعریف می‌شود. در ادامه، نتایج حاصل از بررسی روایی هم‌گرا در پژوهش حاضر ارائه شده است.

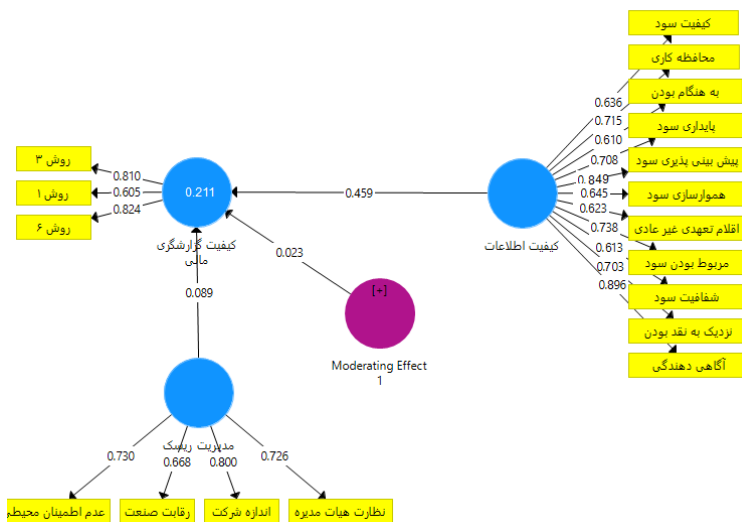
جدول ۴. نتایج روایی هم‌گرا و ماتریس هم‌بستگی

متغیرها	روایی هم‌گرا (AVE)	کیفیت اطلاعات	مدیریت ریسک	کیفیت گزارشگری مالی
کیفیت اطلاعات	۰/۵۰۳	۰/۷۰۹		
مدیریت ریسک	۰/۵۳۷	۰/۴۶۹	۰/۷۳۲	
کیفیت گزارشگری مالی	۰/۵۶۷	۰/۵۶۴	۰/۵۰۱	۰/۷۵۳

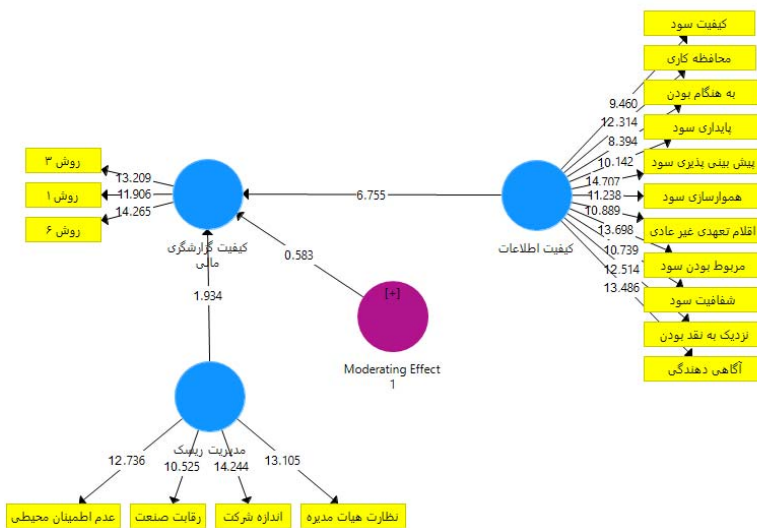
در نهایت، روایی واگرا سومین معیار سنجش روایی در روش PLS است. در این پژوهش به‌منظور بررسی روایی واگرا از روش فورنل و لارکر (۱۹۸۱) استفاده شده است. در این روش، روایی واگرای قابل قبول حاکی از آن است که یک سازه در مدل، در مقایسه با سازه‌های دیگر، با شاخص‌های خود تعامل بیشتری دارد. به گفته فورنل و لارکر، روایی واگرا وقتی پذیرفته می‌شود که میزان AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر باشد یا به عبارتی، جذر AVE بیشتر از ضرایب هم‌بستگی باشد. این ماتریس، در جدول ۴ نشان داده شده است. این مدل در صورتی روایی واگرای قابل قبولی دارد که اعداد مندرج در قطر اصلی (مجذور AVE) از مقادیر زیرین خود بیشتر باشد: با توجه به نتایج جدول‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که روایی هم‌گرا و واگرای مدل مطلوب است. با توجه به تأیید روایی در قسمت بعد فرضیه‌ها با استفاده از ابعاد تأییدشده بررسی می‌شود.

مدل پژوهش

مدل پژوهش مربوط به فرضیه‌های پژوهش در شکل‌های ۱ و ۲ نشان داده شده است. ضرایب موجود در این نمودارها به دو دسته تقسیم می‌شوند. دسته نخست، روابط بین متغیرهای پنهان (بیضی) و متغیرهای آشکار (مستطیل) هستند که این روابط را در اصطلاح بارهای عاملی می‌گویند. با توجه به بارهای عاملی می‌توان گفت که سهم کدام متغیر در اندازه‌گیری سازه مربوطه، بیشتر و سهم کدام متغیر، کمتر است. به بیان دیگر، متغیری که بار عاملی بزرگ‌تری داشته باشد، در اندازه‌گیری سازه مربوطه سهم بیشتری دارد و متغیری که بار عاملی کمتری داشته باشد، سهم کمتری را دارد. دسته دوم روابط بین متغیرهای پنهان و پنهان هستند که با عنوان ضرایب مسیر نام برده شده و برای آزمون فرضیات استفاده می‌شوند. تمامی ضرایب با استفاده از آماره t آزمون می‌شوند. این آماره (t -value) زمانی معنادار است که مقدار قدر مطلق آن بیشتر از $1/96$ باشد.

شکل ۱. ضرایب مسیر مدل پژوهش

شکل ۲. معناداری ضرایب مسیر مدل پژوهش

ضریب تعیین و شاخص برازش مدل پژوهش

قدرت پیش‌بینی مدل طراحی شده، با استفاده از مقدار واریانس توضیح داده (R^2) برای متغیرهای وابسته تحلیل می‌شود. تحلیل ضریب تعیین به درک این موضوع که چه اندازه از واریانس متغیر وابسته توسط

مجموعه‌ای از پیش‌بینی‌کننده‌ها تعیین می‌شود، کمک می‌کند. ضریب تعیین، بین صفر و ۱ در نوسان است و به این صورت توجیه می‌شود که اگر برابر صفر باشد، یعنی خط رگرسیون هرگز نتوانسته است تغییرات متغیر تابع را به تغییرات متغیر مستقل نسبت دهد. اگر ضریب تعیین برابر ۱ باشد، یعنی خط رگرسیون به‌طور دقیق توانسته است تغییرات متغیر وابسته را به تغییرات متغیر مستقل نسبت دهد و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به‌عنوان ملاک برای مقادیر ضریب تعیین هستند که به ترتیب ضریب تعیین ضعیف، متوسط و قوی را نشان می‌دهند. ضریب تعیین مدل در جدول ۵ گزارش می‌شود.

جدول ۵. ضریب تعیین مدل پژوهش

قدرت ضریب تعیین	ضریب تعیین	
ضعیف	۰/۲۱۱	کیفیت گزارشگری مالی

به‌منظور سنجش مدل و برازندگی آن، شاخص برازندگی مدل بررسی می‌شود. منظور از برازش مدل این است که مدل تا چه حد با داده‌های مربوطه سازگاری و توافق دارد. در تحلیل معادلات ساختاری متعاقب انجام تخمین پارامترها و قبل از تفسیر آنها باید از برازندگی مدل اطمینان حاصل شود. معیار کلی که برای روش حداقل مربعات جزئی در نظر گرفته شده است، (Gof) نام دارد. مقادیر ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به‌عنوان ملاک برای مقادیر ضریب برازش هستند که به ترتیب نشان از ضریب برازش ضعیف، متوسط و قوی دارند.

مقدار نیکویی برازش از فرمول زیر به دست می‌آید:

$$GOF = \sqrt{\text{Communality} * R^2} \quad \text{رابطه (۳۱)}$$

$$GOF = \sqrt{0.535 * 0.211} = 0.336$$

در این رابطه $\overline{\text{communality}}$ میانگین مقادیر اشتراکی و $\overline{R^2}$ میانگین ضریب تعیین است. شاخص نیکویی برازش مدل پژوهش ۰/۳۳۶ به دست آمده که بیانگر مناسب بودن مدل پژوهش است.

جدول ۶. مقادیر اشتراکی برای هر یک از متغیرها

مقادیر اشتراکی (communality)	متغیرها	
۰/۵۰۲	کیفیت اطلاعات	
۰/۵۳۷	مدیریت ریسک	
۰/۵۶۷	کیفیت گزارشگری مالی	
قدرت ضریب	ضریب Q^2	
متوسط	۰/۱۶۲	کیفیت گزارشگری مالی

همچنین به منظور بررسی قدرت پیش بینی مدل از معیار Q^2 استفاده می‌شود. در صورتی که مقدار Q^2 در رابطه با یک سازه درون‌زا (متغیر وابسته) سه مقدار $0/02$ ، $0/15$ و $0/35$ را کسب کند، به ترتیب نشان‌دهنده قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی سازه یا سازه‌های برون‌زای مربوط به آن است.

بررسی فرضیه‌های پژوهش

این پژوهش شامل دو فرضیه است که در این قسمت بررسی شده‌اند.

فرضیه اول: کیفیت اطلاعات بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد.

در بررسی تأثیر کیفیت اطلاعات بر کیفیت گزارشگری مالی، همان‌طور که در نمودار شکل ۱ مشاهده شده، ضریب مسیر برابر با $0/459$ است که مقداری مثبت است و مقدار قدر مطلق آماره t برابر با $6/755$ بوده (نمودار شکل ۲) که از عدد $1/96$ بیشتر است، در نتیجه با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که کیفیت اطلاعات بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت معناداری دارد. به عبارتی، با افزایش کیفیت اطلاعات، کیفیت گزارشگری مالی افزایش می‌یابد، بنابراین فرضیه اول پژوهش پذیرفته می‌شود.

جدول ۷. ضریب مسیر و آماره T برای فرضیه اول

ضریب مسیر	آماره T	خطای استاندارد	نتیجه
$0/459$	$6/755$	$0/068$	پذیرش

فرضیه دوم: مدیریت ریسک تأثیر کیفیت اطلاعات بر کیفیت گزارشگری مالی را تعدیل می‌کند. در بررسی اثر متغیر تعدیلگر مدیریت ریسک بر تأثیر کیفیت اطلاعات بر کیفیت گزارشگری مالی، همان‌طور که در نمودار شکل ۱ مشاهده می‌شود، میزان اثر تعدیلگر مدیریت ریسک برابر با $0/023$ است. مقدار قدر مطلق آماره t برابر با $0/583$ است (نمودار شکل ۲) که از عدد $1/96$ کمتر است، در نتیجه، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که متغیر تعدیلگر مدیریت ریسک بر رابطه بین کیفیت اطلاعات و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری ندارد و در نتیجه، فرضیه دوم پژوهش رد می‌شود.

جدول ۸. ضریب مسیر و آماره T برای فرضیه دوم

ضریب مسیر	آماره T	خطای استاندارد	نتیجه
$0/023$	$0/583$	$0/039$	رد

نتیجه‌گیری

این پژوهش با دو هدف اصلی که تحلیل مقایسه مدل‌های سنجش کیفیت گزارشگری مالی و همچنین بررسی ارتباط کیفیت اطلاعات و کیفیت گزارشگری مالی است، انجام شد. بدین منظور، از اطلاعات مالی ۱۳۸ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ و از تمام معیارهای پرتکرار کیفیت اطلاعات حسابداری و کیفیت گزارشگری مالی با نقش تعدیل‌کنندگی مدیریت ریسک استفاده شد. نتایج اولیه پژوهش نشان

داده که در دوره زمانی مد نظر از بین شش مدل کیفیت گزارشگری مالی با مقایسه دو به دو فقط سه مدل با سایر معیارها پژوهش تفاوت معناداری دارند و برای آزمون سایر فرضیه‌های پژوهش از سه معیار منتخب استفاده شد. از سایر نتایج پژوهش می‌توان به تأیید ارتباط شاخص‌های کیفیت اطلاعات و کیفیت گزارشگری مالی اشاره کرد که مطابق با نتایج پژوهش ثمره‌سندی و همکاران (۱۳۹۴)، امیرآزاد و همکاران (۱۳۹۷) و مشایخ و نصیری (۱۳۹۵) است. این نتایج پژوهش را می‌توان به‌عنوان دقتی که گزارشگری مالی در بیان اطلاعات حسابداری به‌منظور آگاهی سرمایه‌گذاران ارائه می‌کند، دانست. با توجه به نتیجه فرضیه دوم پژوهش برخلاف انتظار پژوهش، تصور بر این بود که مدیریت ریسک می‌تواند به‌عنوان یک بازوی مناسب تعدیلگر، شدت ارتباط کیفیت اطلاعات و کیفیت گزارشگری مالی را افزایش دهد، اما این رابطه تأیید نشد. می‌توان گفت که سازوکارهای مدیریت ریسک در ایران، کارایی خود را در این ارتباط در نمونه بررسی شده نشان نداده است از این رو، با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود که در سنجش کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها از روش کیفیت گزارشگری مالی (کو و همکاران، ۲۰۱۷ و کازنیک، ۱۹۹۹) جواز تعدیل شده استفاده شود، زیرا سایر روش‌ها با روش‌های نام‌برده تفاوت معناداری ندارند و افزایش کیفیت اطلاعات در نهایت، به افزایش کیفیت گزارشگری مالی و تصمیم‌گیری بهتر و بهینه شدن سرمایه‌گذاران منجر خواهد شد. پس می‌توان به بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد داد شرکت‌های بورسی را از دیدگاه معیارهای کیفیت گزارشگری مالی و کیفیت اطلاعات رتبه‌بندی کنند. به خبرگان و پژوهشگران پیشنهاد می‌شود زیرشاخه‌های مدیریت ریسک در ایران را ارزیابی کنند، زیرا به نظر می‌رسد شاخص‌های مدیریت ریسک موجود نیاز به اصلاح و تجدید نظر دارد. برای پژوهش‌های آتی به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که نقش معیارهای ریسک بر کیفیت گزارشگری مالی و نقش تعدیلگر مدیریت ریسک را نیز ارزیابی کنند.

فهرست منابع

- ابراهیمی، سیدکاسم؛ بهرامی‌نسب، علی؛ ممشلی، رضا (۱۳۹۶). تأثیر بحران مالی بر کیفیت گزارشگری مالی. *دانش حسابداری*، ۸(۳)، ۱۴۱-۱۶۵.
- امیرآزاد، میرحافظ؛ برادران حسن زاده، رسول؛ محمدی، احمد؛ تقی زاده، هوشنگ (۱۳۹۷). الگوی مفهومی عوامل مؤثر بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران به روش نظریه پردازی زمینه بنیان. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱۰(۴)، ۲۱-۴۲.
- بادآور نهنندی، یونس؛ قادری، صلاح‌الدین؛ بهشتی نهنندی، رضا (۱۳۹۲). تأثیر شفافیت اطلاعات حسابداری بر ناکارایی سرمایه‌گذاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، ۲۱(۶۸)، ۶۵-۸۲.

تقی‌زاده، وحید؛ زینالی، مهدی (۱۳۹۴). نقش کیفیت گزارشگری مالی در کاهش اثرهای محدودکننده تقسیم سود بر سرمایه‌گذاری شرکت‌ها در مراحل چرخه عمر. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۲(۲)، ۱۶۱-۱۸۲.

ثمره‌سندی، جواد؛ عبادی، فرح‌دخت؛ جباری، حسین (۱۳۹۴). بررسی تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری*، کوالامپور - مالزی، مؤسسه سرآمد کارین.

خدای پور، احمد؛ بزایی، یونس (۱۳۹۲). بررسی رابطه رقابت بازار محصول با ساختار هیئت‌مدیره و کیفیت افشا. *دانش حسابداری*، ۴(۱۴)، ۵۱-۶۶.

دلپسند، ملیحه؛ طالبی، عبدالحسین (۱۳۹۷). تأثیر کیفیت گزارشگری مالی و تخصص حسابرس بر عملکرد شرکت. *سومین کنفرانس بین‌المللی حسابداری، مدیریت و نوآوری در کسب‌وکار*. کرج، دانشگاه جامع علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری.

رضایی، فرزین؛ صادق نژاد هزوه، سمانه (۱۳۹۷). بررسی نقش کیفیت گزارشگری مالی در کاهش تضاد بین تصمیمات سرمایه‌گذاری و سیاست تقسیم سود. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۰(۳۷)، ۴۰-۲۱.

سجادی، سید حسین؛ فرازمنده، حسن؛ قربانی، صادق (۱۳۹۱). تأثیر تداوم انتخاب حسابرس بر کیفیت حسابرسی. *پیشرفت‌های حسابداری*، ۴(۱)، ۸۱-۱۰۹.

کاشانی پور، محمد؛ جندقی، غلامرضا؛ رحمانی، محمد (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین کیفیت گزارشگری مالی با افشا اطلاعات پایداری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۸(۱)، ۱۱-۳۱.

کردستانی، غلامرضا؛ رحیمی، مصطفی (۱۳۹۰). بررسی عوامل تعیین‌کننده انتخاب سطح کیفیت گزارشگری مالی و اثرهای اقتصادی آن در بازار سرمایه. *پژوهش‌های تجربی حسابداری مالی*، ۶(۶)، ۶۷-۹۱.

مرادی، طاهره؛ شهریاری، علیرضا (۱۳۹۳). بررسی تأثیر کیفیت افشای اطلاعات بر مدیریت سرمایه در گردش در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، حسابداری، مدیریت و علوم اجتماعی*، کشور لهستان.

مشایخ، شهناز؛ نصیری، سپیده‌سادات (۱۳۹۵). بررسی تأثیر شفافیت گزارشگری مالی بر مربوط بودن ارزش سود حسابداری. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۸(۱۹)، ۹۷-۱۱۱.

- مشایخی، بیتا؛ محمدپور، فرشاد (۱۳۹۳). کیفیت گزارشگری مالی سررسید بدهی و کارایی سرمایه‌گذاری. *فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد مدیریت مالی*، ۲(۴)، ۱-۱۴.
- نوروزی، محمد؛ آذین‌فر، کاوه؛ عباسی، ابراهیم؛ داداشی، ایمان (۱۳۹۹). طراحی مدل و ارزیابی نقش تعدیلی توانایی مدیریت بر رابطه بین خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی. *مجله پژوهش‌های حسابداری مالی دانشگاه اصفهان*، ۱۲(۱)، ۱-۱۸.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۷). *راهنمای عملی فراتحلیل در پژوهش علمی*. سازمان سمت، تهران.
- وکیلی‌فرد، حمیدرضا؛ هرمزی، شیرکو؛ طالب‌پوراصل، رزگار (۱۳۹۲). رابطه سطح افشای مدیریت ریسک با حجم معاملات و قیمت. *ماهنامه بورس*، ۴(۱۰۳)، ۶۶-۷۳.
- Akeju, J. B., & Babatunde, A. A. (2017). Corporate governance and financial reporting quality in Nigeria. *International Journal of Information Research and Review*, 4(2), 3749-3753.
- Al-Shaer, H. (2020). Sustainability reporting quality and post-audit financial reporting quality: Empirical evidence from the UK. *Business Strategy and the Environment*, 29(6), 2355-2373.
- Balakrishnan, K., & Cohen, D. A. (2011). Product market competition and financial accounting misreporting. In *University of Pennsylvania Working paper*.
- Burns, N., & Kedia, S. (2006). The impact of performance-based compensation on misreporting. *Journal of financial economics*, 79(1), 35-67.
- Darrrough, M. N., & Stoughton, N. M. (1990). Financial disclosure policy in an entry game. *Journal of accounting and economics*, 12(1-3), 219-243.
- Dechow, P. M., & Dichev, I. D. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The accounting review*, 77(s-1), 35-59.
- Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. 2005. The market pricing of accruals quality. *Journal of accounting and economics*, 39(2), 295-327.
- Gertner, R., Gibbons, R., & Scharfstein, D. (1988). Simultaneous signalling to the capital and product markets. *The RAND Journal of Economics*, 19(2), 173-190.
- Gordon, L. A., Loeb, M. P., & Tseng, C. Y. (2009). Enterprise risk management and firm performance: A contingency perspective. *Journal of accounting and public policy*, 28(4), 301-327.
- Guo, Y., Jung, B., & Yang, Y. S. S. (2015). Product market competition and earnings quality: a non-linear relationship. Available at: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2564777>.
- Hamilton, J. L. (1978). Marketplace organization and marketability: NASDAQ, the stock exchange, and the national market system. *The Journal of Finance*, 33(2), 487-503.
- Hart, O. D. (1983). The market mechanism as an incentive scheme. *The Bell Journal of Economics*, 14(2), 366-382.

- Herath, S.K., & Albarqi, N. (2017). Financial reporting quality: A literature review. *International Journal of Business Management and Commerce*, 2(2), 1-14.
- Hong, H., & Kacperczyk, M. (2010). Competition and bias. *The Quarterly Journal of Economics*, 125(4), 1683-1725.
- Johnston, D. (2006). Managing stock option expense: The manipulation of option-pricing model assumptions. *Contemporary Accounting Research*, 23(2), 395-425.
- Kasznik, R. (1999). On the association between voluntary disclosure and earnings management. *Journal of accounting research*, 37(1), 57-81.
- Koo, D. S., Ramalingegowda, S., & Yu, Y. (2017). The effect of financial reporting quality on corporate dividend policy. *Review of Accounting Studies*, 22(2), 753-790.
- Kothari, S. P., Leone, A. J., & Wasley, C. E. (2005). Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of accounting and economics*, 39(1), 163-197.
- Lambert, R., Leuz, C., & Verrecchia, R. E. (2007). Accounting information, disclosure, and the cost of capital. *Journal of accounting research*, 45(2), 385-420.
- Markarian, G., & Santalo, J. (2014). Product market competition, information and earnings management. *Journal of Business Finance & Accounting*, 41(5-6), 572-599.
- O'Hara, M. (2003). Presidential address: Liquidity and price discovery. *The journal of Finance*, 58(4), 1335-1354.
- Raith, M. (2003). Competition, risk, and managerial incentives. *American Economic Review*, 93(4), 1425-1436.
- Rajgopal, S., & Venkatachalam, M. (2011). Financial reporting quality and idiosyncratic return volatility. *Journal of Accounting and Economics*, 51(1-2), 1-20.
- Roychowdhury, S., Shroff, N., & Verdi, R. S. (2019). The effects of financial reporting and disclosure on corporate investment: A review. *Journal of Accounting and Economics*, 68(2-3), 101246.
- Verrecchia, R. E. (1999). Disclosure and the cost of capital: A discussion. *Journal of accounting and economics*, 26(1-3), 271-283.
- Wagenhofer, A. (1990). Voluntary disclosure with a strategic opponent. *Journal of accounting and economics*, 12(4), 341-363.
- Watts, R. L. (2003). Conservatism in accounting part I: Explanations and implications. *Accounting horizons*, 17(3), 207-221.
- Yuan, J., & Jiang, Y. (2008). Accounting information quality, free cash flow and overinvestment: A Chinese study. *Journal of Business Review*, 11(1), 159-166.

Modeling Structural Equations to Investigate the Impact of Information Quality Indicators on Financial Risk Quality Risk with Emphasis on the Risk Management Intermediary Role: Evidence from the Tehran Stock Exchange

Maryam Aghamohammadi

Department of Accounting, Kish International Branch, Islamic Azad University, Kish Island, Iran

Roya Darabi¹

Associate Prof., Department of Accounting, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Ali Najafi-Moghadam

Assistant Prof., Department of Accounting, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Abstract

Financial reporting quality is an effective factor in reducing information asymmetry that can affect different dimensions of a company. Although much research has been done in the financial and accounting literature, few studies have been conducted on the impact of accounting information quality and risk management on the quality of reporting using the structured analysis approach. In this research, six companies have been investigated in order to evaluate the quality of financial reporting in Iranian companies. For this purpose, 138 companies were selected from the companies listed in the Tehran Stock Exchange as their sample and their financial information during the years 2012-2019 has been studied. Structural equation analysis evidence suggests that the quality of accounting information has a positive and significant effect on financial reporting quality, but risk management cannot play a role in moderating this relationship.

Keywords: Financial reporting quality, Accounting information quality, Risk management, Structural equations

1. Corresponding Author: royadarabi110@yahoo.com